

Retningslinjer for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler

Innledning

Følgende retningslinjer, *forskrift for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler* og det årlige oppdragsbrevet til fylkeskommunene regulerer forvaltningen og bruken av Kommunal- og moderniseringsdepartementets

- kapittel 550 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene
 - o post 62 Bedriftsrettede lån- og tilskuddsordninger i distriktene, *kan nyttes under kap. 550 post 64,*
 - o post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn, *kan nyttes under kap. 550 post 62,*
- kapittel 553 Omstillingsdyktige regioner
 - o post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, *kan nyttes under kap. 553 post 63 og 65,*
 - o post 63 Grenseregionale Interreg-program, *kan nyttes under kap. 553 post 60 og 65,*
 - o post 65 Omstillingsprogrammer under akutte endringer i arbeidsmarkedet, *kan nyttes under kap. 553 post 60 og 63.*

Statsbudsjettet og det årlige oppdragsbrevet til fylkeskommunene setter de overordnede politiske føringer og rammer for bruken av virkemidlene.

Forskrift for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler regulerer forholdet mellom forvalter og søker. Forskriften fastsetter hovedsakelig søkers rettigheter og plikter.

Retningslinjene retter seg mot forvalterne og fastsetter bestemmelser for forvaltningen og bruken av midlene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet tildeler øremerket ramme til fylkeskommunene gjennom årlig oppdragsbrev. Fylkeskommunen skal påse at forvaltningen organiseres på en effektiv, forsvarlig og hensiktsmessig måte.

Fylkeskommunene er ansvarlig ovenfor Kommunal- og moderniseringsdepartementet for at midlene forvaltes og brukes i tråd med de overnevnte regelverkene og under enhver tid gjeldende lover og regler.

Retningslinjene er vedtatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og trer i kraft 1.1.2017.

Bokmål

Innholdsfortegnelse

1.	Innledende bestemmelser	3
1.1	Formål.....	4
1.2	Geografisk virkeområde	4
1.3	Regionalt samarbeid og partnerskap.....	4
1.4	Fylkeskommunene.....	5
1.5	Konsekvenser ved feil bruk av midlene	5
2.	Bruk av midlene	6
2.1	Godtgjørelse for forvaltningsoppgaver.....	6
2.1.1	Innovasjon Norge	6
2.1.2	Ungt entreprenørskap	6
2.2	Hva kan midlene brukes til.....	7
2.3	Avgrensning av virkemiddelbruken	8
3.	Delegering av forvaltningen.....	8
3.1	Delegering av forvaltningsoppgaver.....	8
3.2	Stadfestelse av delegasjon	8
4.	Etablering av tilskuddsordninger	9
4.1	Kunngjøring.....	10
4.2	Søknadsbehandling	10
4.2.1	Veiledningsplikt	10
4.2.2	Saksbehandlingstid og foreløpig svar	10
4.2.3	Habilitet.....	10
4.2.4	Vedtak om avslag.....	10
4.2.5	Vedtak om tildeling.....	11
4.2.6	Registrering av tilsagn.....	11
4.2.7	Utbetaling.....	11
4.2.8	Innsyn.....	12
4.2.9	Klage	12
4.3	Oppfølging, kontroll og evaluering	12
4.3.1	Oppfølging og kontroll.....	12
4.3.2	Evaluering av tilskuddsordningene	12
5.	Innovasjon Norge	13
5.1.1	Risikolån.....	13
5.1.2	Garantier.....	13
5.1.3	Tapsfond.....	13
6.	Krav til internkontroll	14
7.	Tilskudd og reglene om offentlig støtte	15
7.1	Generelt.....	15
7.2	Hva er offentlig støtte?	15
7.3	Registreringsplikt	16
7.4	Om offentlig støtte.....	17
7.5	Bagatellstøtte (de minimis).....	17
7.5.1	Fremgangsmåte ved tildeling av bagatellstøtte	17
7.5.2	Kumulasjon	18
7.5.3	Beregning av beløpsgrense.....	19

7.5.4	Lån som bagatellmessig støtte	19
7.6	Det alminnelige gruppeunntaket.....	19
7.6.1	Meldeplikt ved bruk av gruppeunntak	20
7.7	Støtte til tjenester av allmenn økonomisk betydning.....	21

1. INNLEDENDE BESTEMMELSER

Retningslinjer for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler

1.1 Formål

De distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene skal bidra til å realisere nasjonale og fylkeskommunale mål for regional utvikling tilpasset regionale forutsetninger.

1.2 Geografisk virkeområde

Kap. 550, post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene skal brukes innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte¹.

Kap. 550, post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn skal brukes i områder med særlige distriktsutfordringer. Det er fylkeskommunenes ansvar å vurdere hvilke områder som har særlige distriktsutfordringer i sitt fylke jf. distriktsindeksen. Disse områdene kan være utenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte.

Kap. 553, post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse kan brukes i hele landet.

Kap. 553, post 63 Grenseregionale Interreg-program skal brukes i programområdene gitt for det enkelte program.

Kap. 553, post 65 Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet kan brukes i hele landet.

1.3 Regionalt samarbeid og partnerskap

Fylkeskommunene tar som folkevalgt organ den endelige avgjørelsen om prioriteringen av virkemidlene. Fylkeskommunene skal legge til rette for prosesser som sikrer god dialog med regionale og lokale aktører om mål, utfordringer og strategier som bidrar til samarbeid om tiltak og bruk av ressurser og legge vekt på virkemidler som erfaringsmessig gir best resultat. Det skal sikres god forankring av fylkeskommunenes prioriteringer i regionale partnerskap hvor kommuner, næringsliv, virkemiddelaktører, private organisasjoner, FoU- og utdanningsinstitusjoner, Sametinget og samiske næringsorganisasjoner samt eventuelt andre aktører der dette er formålstjenlig, er representert. Roller og mandat innenfor de enkelte samarbeidsforumene må avklares, inkludert forståelsen av partnerskapsbegrepet i de konkrete situasjonene.

Fylkeskommunene, kommunene og Innovasjon Norge må avklare en passende

¹ Jf. [Forskrift om virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte og regional transportstøtte \(FOR-2014-06-17-807\)](#).

ansvarsfordeling og samordning i de tilfeller flere kan støtte samme tiltak i tråd med gjeldende regelverk.

1.4 Fylkeskommunene

Fylkeskommunen har fullmakt til å:

- a) Bestemme i hvilket år tilsagnet skal gis.
- b) Avgjøre hvor lenge tilsagnet skal gjelde.
- c) Behandle søknader om forlengelse.
- d) Bevilge ubenyttede midler til nye tiltak i tråd med de målene som er satt for bevilgningene.

Fylkeskommunene kan gjøre følgende med midlene:

1. Forvalte midlene selv ved å utarbeide tilskuddsordninger.² Unntaksvis kan fylkeskommunen tildele enkelttilskudd ved særskilt å navngi mottakeren i budsjettvedtak fattet av fylkestinget.
2. Delegere forvaltningen til kommuner, regionråd, Innovasjon Norge, Siva, Forskningsrådet, andre offentlige forvaltere og unntaksvis til ikke offentlig heleide aktører³.
3. Finansiere utviklingsprosjekter/programmer i regi av fylkeskommunen.
4. Medfinansiere nasjonale programmer og satsinger dersom dette er i tråd med gjeldende nasjonale føringer.

Renteinntekter skal ikke brukes til andre formål.

1.5 Konsekvenser ved feil bruk av midlene

Dersom departementet oppdager feil forvaltning eller bruk av midlene vil fylkeskommunen dette gjelder bli varslet i eget brev. Fylkeskommunen har mulighet til å komme med sin vurdering av saken før departementet konkluderer. Alle fylkeskommunene vil bli varslet ved feil bruk av midlene i andre fylkeskommuner, slik at de kan korrigere tilsvarende bruk av midler. Gjentatt feilbruk kan medføre krav om tilbakebetaling ved en reduksjon av bevilgningen på tilsvarende beløp det påfølgende budsjettår.

Dersom fylkeskommunene oppdager gal forvaltning eller feil bruk av midlene hos andre forvaltere gjelder punkt. 3.2 nr. 6 i retningslinjene eller bestemmelser fastsatt i kontrakten som regulerer delegasjonen.

² Se punkt 4 for etablering av tilskuddsordninger.

³ Se punkt 3 for delegasjon av forvaltningen.

2. BRUK AV MIDLENE

2.1 Godtgjørelse for forvaltningsoppgaver

Alle⁴ forvaltere kan bruke inntil fem prosent av midlene de forvalter selv, til å dekke egne administrasjons- og gjennomføringskostnader. For Technical Assistance i gjennomføringen av Interreg VA over kap. 553, post 63 kan inntil 10 prosent av administrasjons- og gjennomføringskostnadene dekkes (jf. reglene i det enkelte program). I tillegg kan midlene dekke kostnader ved eventuell evaluering av forvaltningen og tilskuddsordningene.

Administrasjons- og gjennomføringskostnadene skal være tilknyttet de ansatte hos tilskuddsforvalteren som utfører følgende oppgaver:

- a) fordeling av midler til innsatsområder, herunder tildeling og oppfølging av rammer til Innovasjon Norge, kommuner og regioner
- b) forvaltning av tilskuddsordninger, herunder kunngjøring, registrering av faste data, søknadsbehandling, registrering av gitte tilsagn, utbetalinger, registrering i regnskapet, behandling av dokumentasjon, veiledning, prosjektoppfølgning, rapportering, kontroll og eventuell klagebehandling

Administrasjons- og gjennomføringskostnader er følgende:

Personalkostnader: lønnsutgifter, pensjon, sosiale kostnader og lignende

Overhead: indirekte kostnader tilknyttet medarbeidere, IT, kontorutgifter og tilhørende administrative tjenester.

Reisekostnader: midlene kan brukes til å kompensere for utgifter hos aktører fra næringslivet, herunder tapt arbeidsfortjeneste, møtegodtgjørelse og reiseutgifter i forbindelse med deltakelse i partnerskapsarbeid ved forvaltningen av midlene, innenfor statens reiseregulativ⁵

2.1.1 Innovasjon Norge

Fylkeskommunene skal dekke administrasjons- og gjennomføringskostnader for oppdrag de gir Innovasjon Norge og som blir finansiert over kap. 550 og kap 553, dersom disse ikke er dekket av departementet.

2.1.2 Ungt entreprenørskap

For Ungt Entreprenørskap i hvert fylke kan fylkeskommunen dekke samtlige kostnader tilknyttet drift og aktiviteter i programperioden.

⁴ Dette gjelder ikke for de nasjonale virkemiddelaktørene, Innovasjon Norge, Siva og Norges Forskningsråd.

⁵ Godtgjørelsen kan også dekke utgifter hos aktører fra næringslivet innenfor rammene statens reiseregulativ fastsetter, se: [Statens reiseregulativ](#)

2.2 Hva midlene kan brukes til

Fylkeskommunene og kommunene kan tildele tilskudd til prosjekt/tiltak med hjemmel i *forskrift for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler*. Tilskuddet skal ha utløsende effekt.

Tilskudd kan tildeles til følgende typer prosjekt/tiltak:

- a) prosjekt/tiltak hvor formålet er å utvikle tilbud og rammebetingelser som kan styrke og videreutvikle næringslivet og det regionale arbeidsmarkedet
- b) prosjekt/tiltak som bidrar til at regioner og lokalsamfunn blir mer attraktive å bo i og flytte til

Tilskudd under a) og b) over kan også tildeles til virksomheter, så langt tilskuddet er innenfor gruppeunntakene i lov om offentlig støtte og tjenestene ikke blir tilbudt av Innovasjon Norge.

Med prosjekt og tiltak menes oppgaver og aktiviteter som:

1. er tidsbegrenset, tilskudd kan kun gis i inntil 5 år, selv om prosjektet har lenger varighet
2. har fokus på utprøving, initiering og oppstart
3. har organisering, kostnader og finansiering som er direkte tilknyttet prosjektets/tiltakets formål
4. skal lede frem til et bestemt resultat

Tilskudd til nasjonale program for nærings- og samfunnsutvikling, som for eksempel NCE, ARENA, Næringshageprogrammet, VRI og Inkubatorprogrammet kan tildeles på de samme vilkårene som de notifikerte ordningene, og gå utover tidsbegrensingen på fem år.

Fylkeskommunene skal ikke gi støtte til investerings- og utviklingsprosjekt i enkeltbedrifter eller til etablerere, men har et strategisk ansvar for bruk av midlene til dette formål. Fylkeskommunene skal bruke Innovasjon Norge som operatør. Kommunene kan med de kommunale og regionale næringsfondene gi tilskudd til bedrifter, næringshager og inkubatorer. Samtlige tilskudd/støtte må tildeles i samsvar med EØS-avtalen. Se kapittel 7.

Innovasjon Norge forvalter følgende bedriftsrettede tilskudd:

1. distriktsrettede investeringstilskudd og utviklingstilskudd til enkeltbedrifter og til etablerere
2. risikolån, herunder ansvarlige lån, gjeldsbrevslån og pantelån
3. garantier for investeringslån og driftskreditter

Ytterligere tildelingskriterier er beskrevet i tilknytning til den enkelte post i oppdragsbrevet om tilskudd til fylkeskommunene under programkategori 13.50 Distrikts og regionalpolitikk.

2.3 Avgrensning av virkemiddelbruken

Fylkeskommunen eller andre forvaltere skal ikke bruke midlene til eller tildele midler til følgende:

1. drift av næringsvirksomhet eller organisasjoner
2. kausjon eller annen økonomisk garanti
3. direkte eller indirekte investeringer i virksomheters egenkapital
4. renter og avdrag på lån og refinansiering av gjennomførte prosjekter
5. drift av eller investeringer i statlige, fylkeskommunale og kommunale lovpålagte oppgaver utført av fylkeskommunen, kommunen eller andre
6. å avsette midler til uspesifiserte fond. Delegerte midler til kommuner og regionråd, eventuelt andre forvaltere regnes ikke som fond
7. politikkforberedende aktiviteter internt hos forvalter eller i regi av forvalter, herunder kjøp av tjenester i samband med utforming av nye tiltak og lovpålagte eller egeninitierte plan- og strategiprosesser

Punkt 1, 2 og 3 gjelder ikke for Innovasjon Norge.

3. DELEGERING AV FORVALTNINGEN

3.1 Delegering av forvaltningsoppgaver

Fylkeskommunen er ansvarlig ovenfor Kommunal- og moderniseringsdepartementet for de midlene som er delegert til andre forvaltere og at forvaltningen skjer i henhold til *forskrift for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler* og disse retningslinjene.

Fylkeskommunen kan delegerer hele eller deler av forvaltningen til:

1. kommunene, regionråd og Innovasjon Norge
2. andre offentlig heleide forvaltere⁶
3. unntaksvis til ikke offentlig heleide forvaltere.⁷ Det skal gis skriftlig beskjed til Kommunal- og moderniseringsdepartementet om slik delegasjon.⁸ Delegasjonen skal skje i samsvar med reglene om offentlig anskaffelser.

Godtgjørelse for forvaltningsoppgaver jf. punkt 2.1.

3.2 Stadfestelse av delegasjon

Delegasjon skal fastsettes i oppdragsbrev eller kontrakt som:

⁶ Ved delegasjon til offentlig heleide virksomheter skal fylkeskommunen og/eller kommunen å vurdere om tilskuddsforvaltningen kan delegeres direkte etter regelen om utvidet egenregi eller om delegasjonen er å anse som en anskaffelse.

⁷ Eksempelvis aksjeselskap, stiftelser, privat virksomhet, selvstendige rettssubjekt som staten eier delvis, mv.

⁸ Når det ikke er aktuelle offentlige instanser å overlate forvaltningsansvaret til kan fylkeskommunene og kommunene unntaksvis delegerer hele eller deler av forvaltningen til ikke offentlig heleide forvaltere., jf. Bestemmelser om økonomistyring i staten punkt 6.2.2.4.

1. fastsetter hvilke forvaltningsoppgaver som er delegert. Det er viktig at det fremgår tydelig hvem som har bevilgningsmyndighet, ansvar for kunngjøring, saksbehandling, oppfølging og kontroll
2. fastsetter hvilken del av midlene som skal dekke kostnader tilknyttet tilskuddsforvaltningen og hvilken del av midlene som det skal lages tilskuddsordning for
3. gir vilkår om at midlene skal forvaltes i samsvar med disse retningslinjene, *forskrift for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler* og gjeldende lover/regelverk, herunder blant annet forvaltningsloven, offentlighetsloven og regelverk for offentlig anskaffelser
4. informerer om at Riksrevisjonen, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, fylkeskommunen eller kommunen kan føre kontroll med at midlene blir forvaltet og brukt etter angitte forutsetninger
5. vilkår om at tilskuddsforvaltningen ikke kan videredelegeres til andre⁹
6. fastsetter reaksjoner for feil forvaltning og/eller bruk av midlene

Retningslinjene og *forskrift for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler* skal legges ved oppdragsbrevet eller kontrakten.

Relevante lenker:

- [Veileder til reglene om offentlig anskaffelser](#)
- [Forskrift om offentlig anskaffelser](#)
- [Håndhevelse av offentlig anskaffelser \(NOU 2010:2\)](#)

4. ETABLERING AV TILSKUDDSORDNINGER

Tilskuddsforvalterens oppgave er å ivareta formålet med tilskuddsordningen og følge opp at de konkrete mål som er fastsatt oppnås.

Den som har forvaltningsansvaret for midler gitt over post 60 og 61 skal som hovedregel etablere tilskuddsordninger med hjemmel i forskrift for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler. Et regelverk for tilskuddsordning skal inneholde følgende hovedelementer:

1. mål for ordningen
2. kriterier for måloppnåelse
3. tildelingskriterier, herunder beregningsregler
4. oppfølging og kontroll
5. evaluering

Punkt 1-3 skal uformes i samsvar med retningslinjene 2.2 og 2.3 og forskriftens § 6-9.

Relevante lenker:

[Reglementet og bestemmelser for økonomistyring i Staten](#)

⁹ Dette punktet gjelder ikke for kommunene.

4.1 Kunngjøring

Alle tilskuddsordninger skal være søknadsbaserte og kunngjøres på regionalforvaltning.no,¹⁰ forvalterens nettside og på en slik måte at hele målgruppen nås. Kunngjøringen skal inneholde formål med tilskuddsordningen, tildelingskriterier, alle opplysninger og/eller dokumentasjon søkeren må oppgi i søknaden og eventuell søknadsfrist.

4.2 Søknadsbehandling

Forvaltningslovens¹¹ alminnelige regler om saksbehandling gjelder alle faser av saksbehandlingsprosessen.

4.2.1 Veiledningsplikt

Tilskuddsforvalterne har alminnelig veiledningsplikt ovenfor alle som ønsker å søke om tilskudd.¹²

4.2.2 Saksbehandlingstid og foreløpig svar

Forvalteren skal forbrede og avgjøre saken uten ugrunnet opphold. Det skal gis foreløpig svar dersom en søknad ikke kan besvares i løpet av en måned etter at den er mottatt.¹³

4.2.3 Habilitet

I behandlingen av enkeltsøknader skal beslutningstakere og saksbehandlere vurdere sin habilitet.¹⁴

4.2.4 Vedtak om avslag

Vedtak om tildeling eller avslag skal sendes skriftlig til søker og inneholde følgende:¹⁵

1. en begrunnelse for vedtaket med en henvisning til hjemmelsgrunnlaget vedtaket bygger på
2. informasjon om søkerens rettigheter:
 - a) rett til innsyn i sakens dokumenter
 - b) klageadgang, hvor klagen skal sendes og klagefrist

¹⁰ Dette gjelder ikke for tilskuddsordninger som forvaltes av de nasjonale virkemiddelaktørene.

¹¹ [Jf. lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker, av 2. oktober 1967 \(forvaltningsloven\)](#).

¹² Jf. *forvaltningsloven* kap. III § 11 og *forvaltningsforskriften* av 15.12.2006 kap. 2.

¹³ Jf. *forvaltningsloven* § 11 a.

¹⁴ Jf. *forvaltningsloven* kap. II, *etiske retningslinjer i staten* og *bestemmelser for økonomistyring i staten* punkt 6.3.3 tredje ledd.

¹⁵ Jf. *forvaltningsloven* kap. V, gir utfyllende informasjon om krav til vedtakets innhold.

4.2.5 Vedtak om tildeling

Vedtak om innvilgelse av tilskudd skal stadfestes med et tilskuddsbrev. Tilskuddsbrevet skal sendes hver enkelt mottaker, eller den instans som er legitimert til å formidle opplysninger om tilsagn videre.

Tilskuddsbrevet med eventuelle vedlegg skal inneholde:

1. formål med tilskuddet og hvilke kostnader tilskuddet skal dekke
2. tilskuddsbeløp og utbetalingsplan
3. eventuelt andre vilkår for bruken av midlene
4. frist for at mottakeren aksepterer vilkårene
5. krav til rapportering
6. informasjon om at kontrolltiltak kan bli iverksatt, med henvisning til bevilgningsreglementet § 10 andre ledd og *forskrift for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler* § 14

Det er mulig å stille krav om tilbakebetaling dersom mottakeren ikke bruker tilskuddet i samsvar med angitte forutsetninger

Tilskuddsbrev skal undertegnes av en person med budsjett disponeringsmyndighet eller bemyndiget medarbeider for den aktuelle tilskuddsbevilgningen.¹⁶

Alle anmodninger om utbetalinger skal være attestert før utbetaling kan skje. Den som attesterer skal kontrollere at utbetalingsforslaget er i samsvar med vedtaket om tilskuddet¹⁷ og at tilskuddsmottaker har sendt inn dokumentasjon som fastsatt i tilskuddsbrevet.

For tilskuddsordninger der det inngås kontrakt med den enkelte tilskuddsmottaker, kan hele eller deler av innholdet i et tilskuddsbrev omtalt ovenfor, i stedet tas inn i kontrakten.

4.2.6 Registrering av tilsagn

Tilsagn om tilskudd skal registreres elektronisk slik at tilskuddsforvalteren til enhver tid har oversikt over alle inngåtte forpliktelser.

4.2.7 Utbetaling

Utbetalingen skal i utgangspunktet skje etterskuddsvis.¹⁸ Minst 25 prosent av tilskuddet skal holdes tilbake til prosjektet/tiltaket er avsluttet og tilskuddsforvalteren har mottatt sluttrapport eller resultatskjema i regionalforvaltning.no og /eller rapport.

Relevant lenke:

[Forvaltningsloven](#)

[Reglement og bestemmelser om økonomistyring i staten](#)

¹⁶ Jf. *bestemmelser om økonomistyring i staten* punkt 6.3.3 andre avsnitt.

¹⁷ Tilskuddsbrevet.

¹⁸ Jf. *bestemmelser for økonomistyring i staten* punkt 6.3.5.

[Forskrift for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler](#)

4.2.8 Innsyn

Tilskuddsforvalteren skal praktisere partsinnsyn¹⁹ og stor grad av åpenhet. Reglene om innsynsrett gjelder for alle saksbehandlingens faser, også i oppfølging.

Relevant lenke:

[Rettleier til offentlighetlova \(2010\)](#)

4.2.9 Klage

Tilskuddsforvalteren skal etablere rutiner for klagebehandling. Det skal gis klar og oppdatert informasjon om klageadgang- og behandling til søkeren. Dette omfatter hvordan klagen skal leveres, hvilke opplysninger klager må gi og kontaktinformasjon til riktig klageorgan som klagen skal sendes til. Klager skal også få informasjon om forventet behandlingstid holdes informert om den videre behandlingen av klagen. Forvalteren må svare klager uten unødig opphold og redegjøre for avgjørelsen. Avgjørelsen må være skriftlig.

4.3 Oppfølging, kontroll og evaluering

4.3.1 Oppfølging og kontroll

Den som har budsjettdisponeringsfullmakt er ansvarlig for oppfølging og kontroll som skal sikre at tilskuddet er brukt i henhold til tilskuddsbrevet.

Dette innebærer følgende:

1. påse at avtalte rapporter faktisk kommer inn
2. å gi tilbakemelding og treffe eventuelle tiltak dersom rapporteringen eller eventuell kontrollen avdekker forhold som ikke er tilfredsstillende
3. å dokumentere gjennomførte kontrolltiltak på en etterprøvable måte

Oppfølging og eventuell kontroll må tilpasses den enkelte tilskuddsordning og ha et rimelig omfang i forhold til nytten og kostnadene ved kontrollen.

Departementet kan eventuelt fastsette ytterligere krav til oppfølgings- og kontrollaktiviteter i det årlige oppdragsbrevet t til fylkeskommunene.

Relevant lenke:

[- Veileder: "Om etablering og forvaltning av tilskuddordninger i staten"](#)

4.3.2 Evaluering av tilskuddsordningene

Departementet, fylkeskommunene og kommunene skal med visse mellomrom evaluere tilskuddsordningene de forvalter og/eller andre forvalter på vegne av det offentlige.

¹⁹ Jf. *forvaltningsloven* kap. IV §§ 18 og 19, *offentlighetsloven*.

Relevant lenke:

- [Veileder: Evaluering av statlige tilskuddsordninger](#)

5. INNOVASJON NORGE

5.1.1 Risikolån

Risikolån, herunder ansvarlige lån, gjeldsbrevslån og pantelån, kan gis på vilkår. For risikolån kan det avtales rett til konvertering til aksjekapital. Renten på nye risikolån skal settes høyere enn renten på nye lavrisikolån med tilsvarende rentebindingsperiode. Tilsvarende gjelder renteregulering av allerede opprettede risikolån. Nye pantelån kan sikres med prioritet etter langsiktige pantelån fra andre kredittinstitusjoner. Rentemarginen på risikolånene skal dekke administrasjonskostnadene for forvaltningen. Det eventuelle gjenværende nettobeløpet skal tilbakeføres til fylkeskommunene. Det eventuelle negative nettobeløpet skal dekkes av tilsagnet fra fylkeskommunene eller ved overføring fra fylkeskommunene.

5.1.2 Garantier

Garantiordningen skal sikre finansiering av prosjekt med høy risiko, med realistisk mål for å kunne oppnå lønnsomhet. Garanti stilles som simpel tapsgaranti der Innovasjon Norge og andre finansieringsinstitusjoner deler risikoen.

5.1.3 Tapsfond

Innovasjon Norge skal opprette og forvalte et felles tapsfond for distriktsrettede risikolån og garantier for alle årganger innenfor tilskuddsordningen. Innovasjon Norge er ansvarlig for å fylle opp tapsfondet med midler fra fylkeskommunene. Tapsfondet skal reflektere den reelle risikoen for utlånsporteføljen til tilskuddsmottakeren og de samlede tapene som kan oppstå, ved at det blir satt av midler til forventede fremtidige tap. Midler som blir avsatt til tapsfond skal normalt svare til vurdert risiko i hver enkelt låne- og garantiordning. Innovasjon Norge skal årlig vurdere størrelsen på tapsfondet mot vurdert risiko i låne- og garantiporteføljen. Dersom det er et negativt avvik på 5 % skal fylkeskommunen og departementet varsles. Dersom det er et negativt avvik på over 10 % fra porteføljerisikoen skal tapsfondet etterfylles. Dette skal skje etter en fordelingsnøkkel der den delen fylkeskommunene har av risikolån og garantiporteføljen per 1. januar skal legges til grunn, uavhengig av hvor tapet har oppstått.

6. KRAV TIL INTERNKONTROLL²⁰

Alle forvaltere skal etablere internkontroll. For å sikre korrekt saksbehandling ved tildeling og utbetaling av tilskudd, skal alle tilskuddsforvaltere etablere systemer, rutiner og tiltak som blant annet har som formål å forebygge, avdekke og korrigere feil og mangler. Tilskuddsforvalterens ledelse bør tilpasse internkontrollen til lokale forhold, virksomhetens størrelse, egenart, aktiviteter og risikoforhold. Internkontrollen skal dokumenteres. Dokumentasjonskrav bør ikke føre til unødig byråkratisering.

Den interne kontrollen har til formål å forhindre styringssvikt, feil og mangler slik at:

- a) beløpmessige rammer ikke overskrides
- b) måloppnåelse og resultater står i et tilfredsstillende forhold til fastsatte mål og resultatkrav, og at eventuelle vesentlige avvik forebygges, avdekkes og korrigeres i nødvendig utstrekning
- c) ressursbruken er effektiv
- d) regnskap og informasjon om resultater er pålitelig og nøyaktig
- e) at midlene forvaltes på en forsvarlig måte
- f) økonomistyringen er organisert forsvarlig og utføres i samsvar med gjeldende lover og regler
- g) misligheter og økonomisk kriminalitet forebygges og avdekkes

Tiltakene skal bidra til å sikre korrekt:

- a) registrering av faste data
- b) søknadsbehandling
- c) registrering av gitte tilsagn om tilskudd
- d) utbetaling av tilskudd til rett mottaker til rett tid
- e) registrering i regnskapet.
- f) behandling av dokumentasjon fra tilskuddsmottaker

For å kunne utøve den nødvendige internkontrollen skal det rettes fokus mot følgende:

- a) ledelsens og tilsattes kompetanse og holdninger til resultatoppfølging og kontroll
- b) identifisering av risikofaktorer som kan medvirke til at virkemidlenes mål ikke nås, og korrigerende tiltak som med rimelighet kan redusere sannsynligheten for manglende måloppnåelse.
- c) sikring av kvaliteten av den interne styringen, herunder forsvarlig arbeidsdeling og effektivitet i arbeidsprosessene.
- d) informasjonsrutiner som sikrer at relevant informasjon av betydning for måloppnåelse kommuniseres på en effektiv måte.
- e) rutiner for behandling og lagring av vesentlig informasjon som sikrer konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet.

Relevant veiledning/lenke:

²⁰ Jf. bestemmelser om økonomistyring i staten punkt 6.3.8.1 og punkt 2.4.

- [Reglementet og bestemmelser for økonomistyring i Staten](#)
- [Resultatmåling. Mål- og resultatstyring i staten](#)
- [Regionalforvaltning](#)

7. TILSKUDD OG REGLENE OM OFFENTLIG STØTTE

7.1 Generelt

Alle tilskuddsforvaltere er ansvarlige for at tilskudd tildeles i samsvar med reglene om offentlig støtte i EØS-avtalen artikkel 61 (1). Dersom tilskuddet ikke tildeles i tråd med reglene, er det en risiko for at tilskuddet utgjør ulovlig støtte og at mottakeren må tilbakebetale tilskuddet. Tilskuddsforvalteren må derfor:

- foreta en konkret vurdering av om reglene om offentlig støtte får anvendelse på tilskuddet før det fattes vedtak om tildeling, og ev.
- vurdere hvordan tilskuddet kan tildeles i tråd med støttereglene.

Relevante lenker:

[Generell innføring i reglene om offentlig støtte](#)

[Veileder: EØS-avtalens regler om offentlig støtte](#)

[Lov om offentlig støtte](#)

7.2 Hva er offentlig støtte?

Det er seks kumulative vilkår som må være oppfylt for at reglene om offentlig støtte i EØS-avtalen artikkel 61 (1) får anvendelse.

1. Tilskuddet må innebære en økonomisk fordel for mottakeren²¹
2. Tilskuddet må være gitt av det offentlige, offentlige midler eller beslutningen om tildelingen må kunne tilregnes det offentlige²²
3. Tilskuddet må begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer eller tjenester (selektivitet)
4. Mottaker må være et foretak som driver økonomisk aktivitet.
5. Tilskuddet må vri konkurransen eller true med å vri konkurransen
6. Tilskuddet må være egnet til å påvirke samhandelen mellom EØS-landene

Ved tildeling av tilskudd under forskrift/retningslinjene for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler er vilkårene 1-3 og 5 alltid oppfylt.

Tilskuddsforvalteren må vurdere om vilkårene 4 og 6 er oppfylt.

²¹ Tilskudd er offentlig støtte og omfatter en hver økonomisk fordel og/eller fritak for økonomisk byrde, som begunstiger bestemte foretak eller bransjer. Også ytelser på vanlige kommersielle vilkår kan omfattes, f.eks. lån til markedsrente, dersom mottakeren har en så svak økonomisk stilling at han ikke ville oppnådd en slik ytelse i det vanlige markedet.

²² Enhver støtte som tildeles i henhold til retningslinjene er å anse som ”offentlige midler”.

Uavhengig av om støtten tildeles av kommuner, fylkeskommuner, de nasjonale virkemiddelaktørene eller via ikke-offentlig heleide virksomheter. Det avgjørende er om støtten fra de offentlige midler er mottatt som resultat av en adferd som kan tilskrives det offentlige, jf. sak C-305/89, Italia mot Kommisjonen,

Vilkår 4: Er tilskuddsmottakeren et foretak?

Et foretak er en enhet som driver økonomisk aktivitet. Dette innebærer at foretaket leverer varer eller tjenester på markedet, i konkurranse med andre markedsaktører. Dette gjelder uavhengig av hvordan foretaket er organisert, hvem som eier foretaket eller hvordan foretaket er finansiert²³. Det er heller ikke avgjørende om foretaket har profitt som formål. Dette betyr blant annet at ideelle aktører og andre som driver etter selvkostprinsippet kan være å anse som et foretak.

For eksempel: En butikk er et foretak, fordi den selger varer til kunder mot vederlag, i konkurranse med andre butikker. Butikken vil være et foretak, uavhengig av om butikken er drevet av kommunen selv i eget rettssubjekt, utskilt i et kommunalt foretak eller drevet av en privat aktør. Selv om butikken ikke har som formål å tjene penger eller å gå med overskudd er butikken fortsatt et foretak.

Dersom støttegiver, etter en vurdering, har kommet frem til at støttemottager ikke driver økonomisk aktivitet, kan tilskuddet tildeles uten at reglene om offentlig støtte får anvendelse.

Vilkår 6: Er tilskuddet egnet til å påvirke samhandelen mellom EØS-landene?

I løpet av de siste årene har det kommet en rekke avgjørelser der EU-kommisjonen har kommet frem til at samhandelsvilkåret ikke er oppfylt. Dette gjelder for eksempel der hvor mottakeren:

- kun leverer varer eller tjenester til et begrenset lokalt område i en medlemsstat
- det er usannsynlig at mottakerens virksomhet vil tiltrekke seg kunder fra andre medlemsstater
- tiltaket har ingen - eller marginale forventede effekter på investeringer på tvers av landegrensene innenfor sektoren, eller på muligheten for bedrifter til å etablere seg i EUs indre marked

Dersom støttegiver, etter en vurdering, har kommet frem til at tilskuddet ikke er egnet til å påvirke samhandelen, kan tilskuddet tildeles uten at reglene om offentlig støtte får anvendelse.

7.3 Registreringsplikt

Norske myndigheter innførte, i samsvar med EØS-rettslige forpliktelser, 1.7.2016 Register for offentlig støtte i Brønnøysundregistrene. Støttegiver er pålagt å føre opplysninger om offentlig støtte i dette registeret jf. lov om offentlig støtte. Nærings- og fiskeridepartementet har også gitt en forskrift om registrering av offentlig støtte, som nærmere detaljerer registreringsplikten omfang, innhold og på hvilket tidspunkt registreringsplikten inntreffer. Støtte som ikke føres inn i registeret, vil ikke være forenlig med reglene for offentlig støtte.

²³ Se Communication from the Commission; Commission Notice of the Notion of State aid as referred to in Article 107(1) TFUE, s. 5, flg.

Opprettelsen av det nasjonale registeret innebærer ikke at den årlige rapporteringsforpliktelsen forsvinner, ettersom opplysningene støttegiverne er pålagt å melde inn til registeret ikke er like omfattende som de som sendes inn til ESA i forbindelse med den årlige rapporteringen.

Lenke:

[Brønnøysundregistrene](#): registeret for offentlig støtte

[Lov om offentlig støtte](#)

[Forskrift om registrering av offentlig støtte](#)

7.4 Om offentlig støtte

Dersom tilskuddet er offentlig støtte er tilskuddsforvalteren ansvarlig for at tilskuddet gis i samsvar med en av unntaksbestemmelsene i EØS-avtalen.

I det følgende blir det redegjort for de mest relevante unntaksbestemmelsene.

7.5 Bagatellstøtte (de minimis)

Tilskudd kan tildeles som bagatellstøtte. Et foretak²⁴ kan kun motta bagatellstøtte på inntil 200 000 euro over en periode på tre regnskapsår.²⁵

Lenke:

[Bagatellstøtte](#)

7.5.1 Fremgangsmåte ved tildeling av bagatellstøtte

Nedenfor følger forslag til fremgangsmåte ved tildeling av bagatellstøtte. Forslaget er utformet med sikte på å sikre at alle vilkårene i forordningen om bagatellstøtte blir oppfylt.

1. Opprett en egen mappe el. hvor all korrespondanse med søkeren lagres.

²⁴ Hva er ett foretak?

Etttersom støttetaket på 200 000 euro gjelder per foretak, er definisjonen av hva som er ett foretak av avgjørende betydning for om støttetaket er overholdt. Definisjonen finnes i Forordningen artikkel 2 nr.2.

Forordningen bestemmer at dersom to eller flere foretak kan regnes som tilknyttet hverandre, så må de når støttegiver skal vurdere om støttetaket er overskredet anses som ett og samme foretak (a single undertaking). For mer om denne vurderingen, se Forordningen artikkel 2 nr. 2.

²⁵ Den relevante treårsperioden er ”flytende”. Det innebærer at for hver tildeling av bagatellmessig støtte må det tas hensyn til støtte tildelt i de to foregående kalenderårene samt inneværende år.

2. Send e-post eller brev til søkeren for å få nødvendig informasjon. Forordningen stiller visse krav til tilbakemeldingen. Derfor har NFD laget et forslag til hvordan anmodningen om informasjon kan utformes.

Lenke:

[Forslaget til brev om anmodning om informasjon](#)

3. Støttegiver foretar en vurdering på bakgrunn av innhentet og øvrig tilgjengelig informasjon om de materielle vilkårene for å gi bagatellstøtte er oppfylt:

- Er en innenfor virkeområdet til forordningen, jfr. artikkel 1?
- Er støttebeløpet under 200 000 euro til foretaket for en periode på tre regnskapsår (100 000 euro for veitransport), jfr. artikkel 3 nr. 2?
- Er det mulig å angi presist hva som er tilskuddets/støttens verdi ("transparent støtte"), jfr. artikkel 4?

4. Dersom støttegiver kommer frem til at de materielle vilkårene er oppfylt og en ønsker å gi støtte, må støttegiver sende et skriftlig tildelingsbrev til støttemottaker. Forordningen stiller visse krav til tildelingsbrevet, derfor har NFD laget et forslag til hvordan tildelingsbrevet kan utformes.

Lenke:

[Forslaget til tildelingsbrev offentlig støtte](#)

5. Støttegiver bør ha en samlet oversikt over all støtte de gir med grunnlag i forordningen om bagatellmessig støtte. Nye tildelinger bør føres inn i oversikten fortløpende. Dette vil gjøre det mulig å etterkomme eventuelle krav fra ESA om informasjon om støttetildelinger.

Tilskuddsforvalteren skal lagre denne informasjonen i ti år og ved anmodning kunne gi den nødvendige informasjonen til ESA innen 20 arbeidsdager.

Tilskudd som gis som bagatellstøtte skal ikke meldes til ESA.

7.5.2 Kumulasjon

Det er ikke adgang til å tildele bagatellstøtte på en slik måte at man går utover de maksimale støttesatsene som følger av andre EØS-rettslige grunnlag for å tildele støtte, som for eksempel Kommisjonsforordning nr. 651/2014 (det alminnelige gruppeunntaket) eller godkjennelsesvedtak fra ESA (ved notifisert støtte).

For eksempel:

Det alminnelige gruppeunntaket tillater at et foretak kan motta 50% av investeringskostnadene i en maskin. Foretaket mottar tilskudd tilsvarende 50% av kostnadene til investeringen under gruppeunntaket. Foretaket kan ikke motta ytterligere støtte som bagatellstøtte til investeringen.

Dersom den maksimale støtteintensiteten ikke er utnyttet, kan det tildeles støtte inntil taket i gruppeunntaket eller ESAs vedtak er oppnådd.

For eksempel:

Det alminnelige gruppeunntaket tillater at et foretak kan motta 50% av investeringskostnadene i en maskin. Foretaket mottar tilskudd tilsvarende 30% av kostnadene til investeringen under gruppeunntaket. Foretaket kan motta tilskudd tilsvarende inntil 20% av kostnadene som bagatellstøtte til investeringen i maskinen.

Støtte som er gitt under godkjente ordninger eller andre gruppeunntak skal ikke tas med i beregningen av om taket i reglene om bagatellmessig støtte er nådd.

For eksempel:

Foretaket mottar støtte under gruppeunntaket til en investering i en maskin. Foretaket kan motta bagatellstøtte til andre investeringer eller aktiviteter som bagatellstøtte.

7.5.3 Beregning av beløpsgrense

Dersom støtten gis på en annen måte enn ved kontanttilskudd skal støttens verdi omregnes til verdien i brutto kontanttilskudd. Dersom støtten utbetales i flere rater, skal støtten diskonteres²⁶ til sin verdi på det tidspunktet støtten blir gitt. Det er ESAs referanserente som skal benyttes ved diskontering.

Lenke til:

- [ESAs referanserente](#)

7.5.4 Lån som bagatellmessig støtte

Lån kan gis som bagatellmessig støtte dersom tilskuddsekvivalenten er beregnet med grunnlag i gjeldende markedsrente på det tidspunktet støtten tildeles. Avviket fra markedsrenten utgjør støtteelementet.

7.6 Det alminnelige gruppeunntaket

Det alminnelige gruppeunntaket (GBER) er en forskrift som fastsetter detaljerte regler for når visse typer offentlig støtte anses forenlig med EØS-avtalen.

GBER omfatter forskjellige typer støtte, herunder:

1. Regional investeringsstøtte
2. Investeringsstøtte til små og mellomstore bedrifter (SMB)
3. Støtte til SMB-ers tilgang til finansiering
4. Støtte til forskning, utvikling og innovasjon (FoUoI)

²⁶ Å diskontere menes her å omregne en eller flere betalingers verdi til et annet tidspunkt enn betalingstidspunktet, for å beregne nåverdien av støtten/tilskuddet.

5. Opplæringsstøtte
6. Støtte til beskyttelse av miljøet
7. Støtteordninger for å reparere og utbedre skader forårsaket av naturkatastrofer
8. Regional transportstøtte
9. Støtte til bredbåndsinfrastruktur
10. Støtte til kulturformål
11. Støtte til idrettsinfrastruktur
12. Støtte til lokal infrastruktur
13. Støtte til sysselsetting av dårlig stilte arbeidstakere og arbeidstakere med funksjonshemming

7.6.1 Meldeplikt ved bruk av gruppeunntak

Støttegiver er ansvarlig for at støtte som er tildelt under gruppeunntaket, meldes til ESA innen 20 dager etter at støttetiltaket har trådt i kraft.

ESA har utformet et skjema for meldingen. Skjemaet skal fylles ut når en ny støtteordning eller et enkelttilskudd skal meldes inn. Støttegiver må i tillegg sikre at alle vilkårene for å benytte gruppeunntaket er oppfylt, ettersom ESA ikke fører noen forhåndskontroll med dette. Det vil si at man kan risikere at ESA ved en etterhåndskontroll kommer til at vilkårene ikke var oppfylt. Da vil støtten bli ansett som ulovlig, og må kreves tilbake fra støttemottager.

I tillegg til skjemaet ber derfor Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) om at det vedlegges et følgenotat, fortrinnsvis utformet på engelsk. Følgenotatet skal gi informasjon om støttetiltaket som viser at tiltaket oppfyller kravene i gruppeunntaket.

Ferdigstilt notat og skjema sendes til ESA via NFD: postmottak@nfd.dep.no . NFD anbefaler imidlertid at et **utkast** først sendes til NFD for kvalitetssikring via postmottak@nfd.dep.no

Relevante lenker:

- [Om gruppeunntak](#), inkl skjema for forenklet melding av gruppeunntatt støtte
- [Gruppeunntaket på engelsk](#)

7.7 Støtte til tjenester av allmenn økonomisk betydning

Tjenester av allmenn økonomisk²⁷ (SGEI)²⁸ betydning omfatter visse økonomiske tjenester som myndighetene anser som særlig viktige for innbyggerne og som ikke vil bli levert på en tilfredsstillende måte av markedet alene. For å kunne tilby slike tjenester, kan myndighetene pålegge foretak visse forpliktelser mot økonomisk kompensasjon.

I noen tilfeller vil slik kompensasjon ikke regnes for å gi leverandør av tjenesten en økonomisk fordel. Det vil si at kjøp av tjenester i disse tilfellene ikke anses som støtte, og dermed faller kjøpet utenfor EØS-avtalen artikkel 61 (1) sitt virkeområde. Fire kriterium må være oppfylt for at kompensasjonen for tjenesten ikke skal regnes som en økonomisk fordel²⁹

1. foretaket må være pålagt å utføre en tjeneste av allmenn økonomisk betydning, og disse forpliktelsene må være klart definerte
2. kriteriene for beregningen av kompensasjonen må være fastlagt på forhånd på en objektiv og gjennomsiktig måte
3. kompensasjonen må ikke overstige de nødvendige utgiftene til oppfyllelsen av forpliktelsen
4. kompensasjonens størrelse må bestemmes enten etter en offentlig anbudsprosedyre eller på grunnlag av en analyse av omkostningene som et typisk veldrevet foretak vil ha

Dersom kriteriene over ikke er oppfylte, kan det ytes offentlig støtte til noen typer tjenester av allmenn økonomisk betydning i tråd med Kommissjonsvedtaket om tjenester av allmenn økonomisk betydning av 20. desember 2011.³⁰ Følgende vilkår må være oppfylt:

1. virksomheten må være gitt oppdraget og forpliktelsene må være tydelig definert
2. beregningen av kompensasjonen må være fastsatt på forhånd på en objektiv og åpen måte
3. kompensasjonen kan ikke overstige kostnadene ved utførelsen av tjenesten
4. kompensasjonen faller innenfor én av følgende kategorier
 - a. kompensasjonen overstiger ikke 15 mill euro årlig, **og** tjenesten gjelder ikke transport eller transportinfrastruktur.
 - b. kompensasjon til sykehus som gir "medical care"

²⁷ Definisjonen av tjenester av allmenn økonomisk betydning er ikke legaldefinert. I utgangspunktet er det opptil det offentlige selv å definere hva en slik tjeneste er. ESA og EFTA-domstolen vil kun gripe inn dersom forvalteren foretar en åpenbar feiltolkning eller misbraker begrepet.

²⁸ Services of General Economic Interest.

²⁹ Jf *Altmark*-dommen, C-280/00 av 23. juli 2000

³⁰ Commission Decision of 20 December 2011 on the application of Article 106(2) of the Treaty on the Functioning of the European Union to State aid in the form of public service compensation granted to certain undertakings entrusted with the operation of services of general economic interest (notified under document C(2011) 9380)

- c. kompensasjon til sosiale tjenester innenfor helse og langvarig omsorg, barnevern, tilgang til og re-integrasjon i arbeidsmarkedet, sosial boligbygging, omsorg og sosial inkludering av sårbare grupper
- d. kompensasjon til luft- eller maritimforbindelser til øyer, der gjennomsnittlig passasjertrafikk ikke overstiger 300.000 passasjerer
- e. kompensasjon til lufthavner og havner der gjennomsnittlig passasjertrafikk ikke overstiger 200.000 passasjerer for lufthavner og 300.000 passasjerer for havner.

Støtte til tjenester av allmenn økonomisk betydning skal ikke meldes til ESA.

Relevante lenker:

- [Kommisjonsvedtaket om støtte til tjenester av allmenn økonomisk betydning](#)
- [Tjenester av allmennøkonomisk betydning](#)